სახალხო გაზეთი

სურათებიანი დამატება
გაზეთის № 926

დამატების № 163

კვირა, 23 თიბათვე 1913 წ.

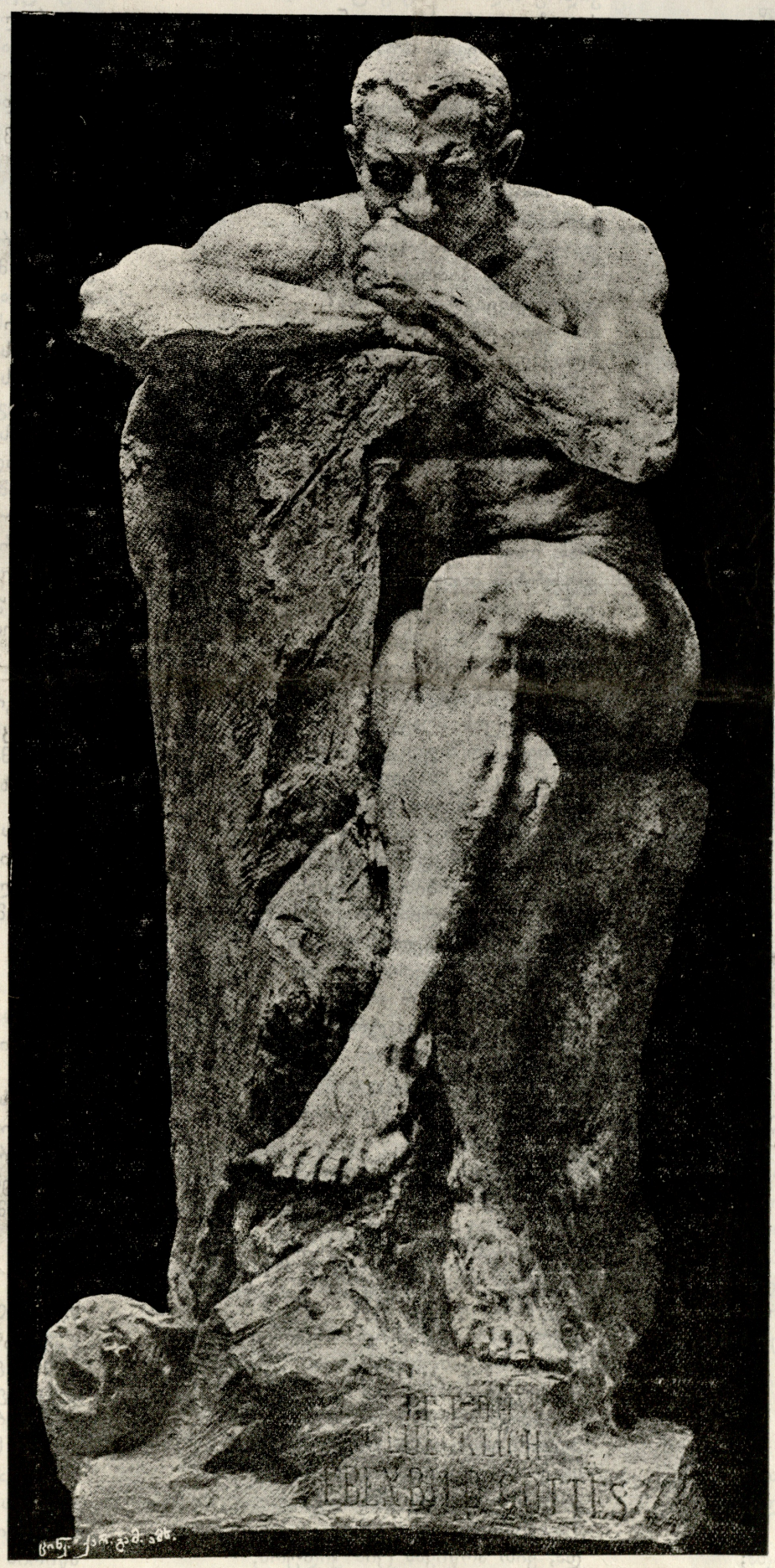

„ლუციფერი“. ქანდაკებაა ტერეზი რისისა.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

თქმულება შოთა რუსთაველზე

I

თვალ-მარგალიტი უფასო
ზღვისა ძირებსა ჰყუდია;
ცა, ვარსკვლავებით მდიდარი,
ქვეყნის საქები ქუდია,—
მაგრამ რად უნდა ზღვას ცისა
მშვენიერება გრძნეული,
როცა აღელვებს გრიგალი
მძაფრი და გადარეული?
ან ცას რად უნდა უმთვაროდ
ზღვა განძითა და ღელვითა?—
შეიმურება ღრუბლებით,
გულს დაისერავს ელვითა.
დასჭექს და ქვეყნიერებას
ზარხდომით მოეფინება,
ჩამოიმტვრევა მიწაზე,
უდივრად შეიგინება,
ქვეყნის წამლები ღვართქაფით
მიდამოს მოედინება;
გულსა იოხებს, მისწყდება,
როდესაც მოეწყინება.
ჰა, გადაიღო... ღრუბლებმა,
გამოცლილებმა ძალითა,
ჩასთვლიმეს მთების უბეში
ნამტირალევის თვალითა.
მაგრამ ჩუ! სადა გუგუნებს
ხმა საამური, ლხინისა?
ვინ იშვებს, რომ ვერ გაიგო
ხმა ნიაღვრისა, წვიმისა?!
ეს სასახლეა თამარის,
პირს რომ იწუნებს მზისასა;
იქ ნადიმია... ამბოჭენ
ქეიფისას და სმისასა.
ქებას ეტყვიან თამარსა,
მეფეს—წყალობას ღვთისასა—
და ადიდებენ რუსთველსა—
ძირსა ლექსების თქმისასა.
მგოსნები ლექსებს უმღერენ
ბიზანტიაში სწავლულსა
და თამარ მეფეც იწონებს
ნიჭს ღვთაებამდე ასულსა.
მაგრამ ქება და დიდება —
სუყველა უგემურია:
ცოლი სახლში ჰყავს მარტოკა
და მისი ნახვა სწყურია.
სულ თვალ წინ უდგას გულჩინა
სახითა მოღიმარითა—
ცა მოწმენდილი, კაშკაშა
ვარსკვლავებით და მთვარითა...
ძალუმად უყვარს რუსთველსა
თავისი ცოლი გულჩინა,
ვინც მოუქარგა სიცოცხლე,
ვინც სხვებზე მეტად ულხინა.
დასთმობს ყოველგვარ ნადიმებს,
დასთმობს მიწასა, დასთმობს ცას,
დასთმობს რჯულსა და დიდებას,
დასთმობს თვით თავის მგოსნობას—
ოღონდ ვერ დასთმობს გულჩინას,
მომლხინებელსა გულისას,
მას ანაცვალებს სიამეს
დასაბამ—დასასრულისას...

—

სხვა სატრფო ჰყავდა შოთასა,
წინად სხვა ბაღში ჰხარობდა,
პირშიშველა და ჭაბუკი
პირველად ნინოს ჰყვარობდა;
სისხლი უდუღდა, ენა კი
ნინოს სულ ფიცით ამკობდა,
მაგრამა განა ტყუილად,
სულ გულის ნათქვამს ამბობდა.
და მისცა შოთამ ბეჭედი,
ნიშანი სიყვარულისა,
ყრმობის პირველი „მიყვარხარ“,
სიტყვა ნათქვამი გულისა.
მაგრამ გავიდა დრო-ჟამი,
თან გაიყოლა ნინო მან,
იგი სხვა ტრფობამ შესცვალა,
მუხთალმა, სანაცილომან.
თუ სადმე ვპოვეთ ახალი
და კაცნი დაგვიმონია,
ვიდრე ახლო არ გავიცნობთ,
ძველზე ძვირფასი გვგონია.
შოთას ცაზედაც აღმოხდა
ბედი ახალი სხივითა
და სხვა შეამკო სათუთად
უკვდავ ლექსების მძივითა.
ნინო კი სახე დამჭკნარი,
ვით მოწყვეტილი ფოთოლი,
ეუბნებოდა შოთასა
უარყოფილი, ობოლი:
—„რა ჰქენ პირობა ღვთიური,
დამტყვევებელი გულისა?
რა უყავ უმანკოება
აღთქმული სიყვარულისა?
ცოლად შეგირთავს სხვა ქალი,
მე რაღას მაძლევ პასუხად?
ფიცი და დაპირებანი
გარდამიქციე მარწუხად?!..“
განა შოთამ კი იცოდა,
რად ჰფლობდა გულსა სხვისასა?
რად დაემონა სხივებსა
გულჩინას თვალებისასა?
განა იცოდა, თუ რისთვის
დაუუძლურდა მას სული,
რისთვის შეიქმნა უღონო,
როგორც საფლავში ჩასული?
აბა რა იცის არაგვმა
რისთვის მოშხუის ქვევითა?
აბა რა იცის მნათობმა,
რად არის სხივთა ფრქვევითა?
ან ჩვენ რა ვიცით, რად ვეტრფით
დილას, მეორედ მოსულსა,
ახალის ტრფობით აღსავსეს,
ახალ სიცოცხლით მოცულსა?
და არც რუსთველმა იცოდა,
რად ჰქონდა სხვისსა ტრფიალი—
არავის ხელში არ არის
ტრფობის ჩარხისა ტრიალი!
მაგრამ ეს დიდიხანია,
რაც იყო, გადაიარა,
ხიდ-გადუწვდენმა მდინარემ
შუაში ჩამოიარა.
ნინო სულ გადაავიწყდა,
სხვა ტრფობის ცეცხლში გახვეულს,
სიტყვითაც აღარ იგონებს,
ვით ტაძარს ძველსა, დარღვეულს.
და დღეს ნადიმზე მყოფელი,
გულჩინას გონებაშია,
სულ აღარ ესმის, თუ ირგვლივ
ხალხი რა განცხრომაშია.
აი დაუკრეს ნაღარა,
სასახლემ მორთო ზანზარი,
ყველას თვალებმა გამოსცა
სხივი სიმკვირცხლის, ნარნარი.
ვიღაც ყმაწვილი წამოდგა
მზიურ ღიმილის ფენითა
და, ვით არწივმა ცის კიდურს,
ჩამოუარა ფრენითა;
სამჯერ გადიმტვრა წელშია,
შემოტრიალდა თითებზე,
ფეხი გაუსვა მოხდენით,
ცეცხლი სცვიოდა ძირებზე...
და მიდიოდა ნადიმი
სრულ ქართველურის დენითა;
შელებილიყო ღიმილი
ყურძნის ნაკურთხი წვენითა.

II

სთვლემენ მწვერვალნი მაღალნი,
შეწუხებულნი დგომითა,
გულდასერილნი ნიავღვრით,
მოქანცულები ომითა.
ცა გრილად გამოიმზერის.
სოფლისას არას მცნაურობს;
ვარსკვლავი ვარსკვლავს შეჰხარის,
ხევში მდინარე ხმაურობს;
სხვას სხვისა არა აწუხებს,
სხვისა ჭირს მოუცნაურობს,
წყაროც თავისთვის ჟღურტულებს
თავისთვის აურ-ზაურობს...
მწუხარებით გამოწყობილი
ვიღაცა მიეჩქარება,
ტანზე კაცურად აცვია
და ქალისა აქვს გვანება.
ვინ არის ნეტა? რა უნდა
ამ დროს მარტოკას გარეთა?
ქალია იგი და მიდის
სასახლისაკენ ცხარეთა.
აი, შევიდა ნადიმზე,
მიესალამა ყოველსა,
მიუახლოვდა რუსთველსა,
გულდარდიანად მყოფელსა,
ზრდილობიანის კილოთი
სალამი უძღვნა მგოსანსა
და გულითადის წუხილით
აცნობა ქლამინდოსანსა:

—„მგოსანო, შენი სახელი
კიდით-კიდემდე გრიალებს,
მაგრამ მის შესარცხვენელად
შენს სახლში ცოდვა ტრიალებს“.

—რას ამბობ, მწუხემსო, მუხთალო,
გამაგებინე სწორეთა!
ჩემ სახლში ცოდვას რა უნდა,
საიდან მოაჭორეთა?!

მ წ უ ე მ ს ი.

—წამო და თვითონ გაიგებ
ჭეშმარიტებას მწარესა,
რომელ თვალითაც იხილავ,
ცრემლს მითვე დაჰღვრი ცხარესა.—
და ეჭვიანის წუხილით
გაჰყვა რუსთველი ყმაწვილსა:
გალაღებული ნადიმი
აეგო ქმუნვის მახვილსა.

III

წყვდიადი დაჭფარებოდა
ღვთისგან გაჩენილ მხარესა,
პირი შეეკრათ ვარსკვლავებს,
დაჰლამებოდა მთვარესა.
ათასჯერ უფრო ბნელოდა,
ვიდრე სხვაგან და სხვა დროსა:
ათი-ათასი ვარსკვლავი
ანათებს ხოლმე ამ დროსა,
ახლა კი ერთიც არ არის
მწირის იმედად ცაზედა,
მიწაც ცივია, ზესკნელიც,
მკვდრეთი წევს ქვეყანაზედა.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

დეპუტატები (მარცხნიდან მარჯვნით): სკობელევი (ს.-დ.) ბარაჩი (პროგრ.) და ვ. გელოვანი სათათბიროს ბაღში.

ბაღის დაჩრდილულ წყვდიადში,
ყელთამდე ჩამარხულები,
მოსჩანან შოთას სახლისა
კედლები ამართულები
და მის გარშემო ბნელაში
თითქო ბუქნავენ სულები
და თან იმ გვარად კვნესიან,
თითქო სტკივათო წყლულები;
თითქო ამასაც ამბობდნენ,
მოვძებნოთ დაკარგულები,
ჯოჯოხეთურის ხარხარით
შუა გაუპოთ გულები;
ცოლს ქმარი დავათმობინოთ
მონა და ნაერთგულები,
მგოსნის ცოლს გავუმიჯნუროთ
ყმა მისი ნამსახურები!..
გადიხარხარეს, წავიდნენ,
შიში დაჰფინეს მიწასა,
დააწყებინეს ცახცახი
მთებსა, ველსა და ქვიშასა.
ფოთოლთა თრთოლვა, ხარხარი,
წყვდიადი გაუტეხელი—
სუყველა იყო საზარის
ამბისა გამომეტყველი.
„ეს სად გაისმის წუხილი,
ვინ დამხარხარებს თავზედა?
რა წინათგრძნობა მათრთოლებს,
ვინ მიწვევს მწარე ხმაზედა?

მწყემსი.

—თითქო ბედისა შიკრიკნი
გვითხრობენ შავსა არაკსა,
თითქო ამზადებს ქვეყანა
ჯოჯოხეთისთვის ზვარაკსა...

შოთა.

—მწყემსო, მავნე ხარ მსახური,
არარა დაგეჯერება,
იმას აკადრებ კეთილ სულს,
რაიც არ შეეფერება.
გულჩინა მიღალატებდეს—
აბა, რაში ჰგავს სიმართლეს?
ჯოჯოხეთიდან მოსული
ბნელითა ჰმურავ სინათლეს!
ვინ ჩაიდენდა ჩემ სახლში
ცოდვას მზაკვრულად ბიწიერს?
ხელი ვის მიუწვდებოდა
ვარსკვლავებამდე მიწიერს?
ან რომელს შეჰშურდებოდა
სახელი ღვთისნიერისა,
ან რომელს მოუხდებოდა
შეურაცყოფა ერისა?!

მწყემსი.

—ჩუ, აგერ აქეთ მოდიან
შენი ცოლი და მსახური,
ხელს უწყობთ ღამის წყვდიადი
და სიყვარულის ალმური.
ჩვენ მოვეფაროთ ხეებსა,
სახე შევიქმნათ ფარული,
ქურდულად ვპოვოთ სიმართლე,
ცუდ გზაზე გამოპარული“.
გაუჩინარდნენ ორნივე,
მოიმფარველეს ხეები,
ჩუმად უმზერდნენ მომავალთ,
ვით გაქცეული ტყვეები.
გამოჩნდნენ შეყვარებულნი
საუბარითა ნაზითა,
გადაბმულები ერთმანეთს
ვნებიანობის რაზითა.
დადუმდნენ... მზერა დაუწყეს
ერთმანეთს გაოცებითა,
შემდეგ მოეცათ გონება,
ახლოს მივიდნენ ნებითა,
ქალმა ღიმილით შეჰხედა,
შეიქნენ ჩაკონებითა,
ალმა გადაჰკრა ორივეს
ჯოჯოხეთურის გზნებითა.
—„მსახურო“, უთხრა გულჩინამ
ხმისა კანკალით, რეტითა:
„მსახურო, მიჰხვდი, მიყვარხარ
სიყვარულითა მეტითა;
შავ-წარბ-შავთვალა არაბო,
შავი ხუჭუჭი თმებითა,
შენთან ვარ უფრო ნეტარი
მეტის ლხენით და შვებითა.

აბდულ-არაბი.

—როდესაც მონა არაბი
გამყიდეს ქართველ მხარეზე,
ჯერ პირშიშველა ჭაბუკი
დამსვეს სხვა არე-მარეზე,
ვტიროდი, ვიმდუღრებოდი
სამშობლოს მოგონებითა,
გული არაბეთს მისტირდა
ბავშვურის დაღონებითა.
მაგრამ რას მოვიფიქრებდი,
თუ ბედს ვტიროდი ამაოდ,
თუ უცხო ქვეყნის კალთებზე
მზე დამატკბობდი საკმაოდ?
რას ვიფიქრებდი, მსახური
იმ დღე-ჟამს მოვესწრებოდი,
თუ, მზის სამეფოს მფლობელო,
შენს კოცნას ვეღირსებოდი?
მონობის ლოდ ქვეშ მოკლული

პოეტი გიორგი ქოჩაქიძე (ბალადიდელი) მისი თხზულების გამოცემის გამო.

ალმაგზნე, გამახალისე
და მიმახვედრე, რომ ბედი
ხან ასეა და ხან ისე.
მაგრამ ვით დავიჯერებდე,
თუ შენ უარჰყო ის ქმარი,
ვინც ქვეყნისაა მშვენება,
ვით ღვთაება და ცისკარი,
ვისაც სიტურფით, სიბრძნითა
არა ჰყავს ტოლი სოფლადა
და სწორ-უპოვარ მზესავით
დაიარება ობლადა?

გულჩინა.

—არაბო, ღონე-მრავალო,
ზღვაო ვნებათა ღელვისავ,
ლამაზო, წარმოსადეგო,
დამწველო, ცეცხლო ელვისავ,
რად მინდა შოთას დიდება,
ნიჭი და მეცნიერება,
რად მინდა მისი სახელი—
ეს ფუჭი ბედნიერება,—
როდესაც გული მიშფოთავს
მოზღვავებულის ვნებითა
და აღარ ვიცი ვის მივცე
თავი აღსავსე გზნებითა?!
მე მსურს ღიმილი, ალერსი,
ხვევნა და კოცნა წყლიანი,
მე მიყვარს თვალი კაცისა
მკვეთრი და ნაპერწკლიანი!

აბდულ-არაბი.

—მაშ, დავერწმუნო ნათქვამსა,
გულჩინავ, სახე მზიანო?

გულჩინა.

—დიახ, მიყვარხარ არაბო,
წარმტაცო, ხუჭუჭ თმიანო!“

უთხრა და გადაეხვია
ტყის მწვანე სუროსავითა,

მკერდზე დაადნა არაბსა,
მთებს ჩასულ მთვარესავითა.
დიდხანს დაჰყოვნეს ხევენაში,
შემდეგ წავიდნენ წყნარადა...
უფრო ჩამოწვა წყვდიადი
ცასა, მთებში და ბარადა.
შიშით განცვიფრდა ქვეყანა,
გადაეფარა თავზარი;
თითქო წამოდგნენ სულები,
თითქო მოისმა ხარხარი.
შოთა აენთო ცეცხლითა,
როგორც გულს ისარ-ხეული:
—„მწყემსო, მითხარი, ვინა ხარ,
ავის მომქმედი, გრძნეული?“—
უთხრა, მიწაზე დაეშვა
ძალ-ღონე გამოლეული:
ღრმა მწუხარებამ მოიცვა
ბედით გულ-გადარღვეული...
მივიდა მწყემსი მოწყენით,
უთხრა ნუგეშად, ვით მწირსა:
—„მგოსანო ჭირში სიმაგრე
გმართებს ვითარცა ქვითკირსა“.
მოდი, მიგიყრდნო გულ-მკერდზე
ჟამსა მწუხრისას ობოლი,
ვით შემოდგომის ბორიომ
ჩამოწყვეტილი ფოთოლი“.—
შოთამ, რისხვითა აღსავსემ,
წამოიწია ზეზედა,
ხელი წაიღო ხანჯლისკენ!
გულცივმა სიცოცხლეზედა.
გასცვივდა მეხი რისხვისა,
შემაკრთობელი ზღვა—ცისა—
სრულიად გამოიხატა
შურისძიება კაცისა.
უთხრა:—„ჰყოფილხარ ბელიარ,
კაცისა დამაგმობელი,
შენგან შევიქმენ, თილისმავ,
ვაი და ვიშის მთხრობელი,
და შენგან შემდეგშიაცა
ავის მეტს არას მოველი,
წყეულიმც იყავ მარადის
კაცთა სულისა მწოველი!..“
და სასიკვდილოდ ყმაწვილსა
გადაეწოდა უშიშრად,
ხელი შეუპყრო ხელითა,
მოიხსენია უდივრად,
უცნობიც თითქო „მომკალო“
ეუბნეოდა უტიფრად.
მაგრამ წუთიერ ბრძოლაში,
იშვა სიკეთე ავიდან,
და ქუდი იმა უცნობსა
გადაეხადა თავიდან,
მწყემსურად ჩაცმულ ქალწულსა
თმები ძირს ჩამოეშალა
და შოთას თვალ-წინ დიაცის
გულ-მკერდი გადაეშალა.
მუნ იცნო ნინო შოთამა,
თვის მეგობარი ყრმობისა,
სატრფო-პირველი ყვავილი
პირველისავე გრძნობისა.
იცნო ბექედიც, მიძღვნილი
თვის საკუთარი ხელითა...
ხანჯალი ჩამოუვარდა,
წარმოსთქვა ხმითა ნელითა:
—„რა ღვთის წყრომაა ზეციდან
წარმოგზავნილი ჩემზედა?!
ნინო, შენა ხარ, თუ მხოლოდ
სიზმარსა ვხედავ შენზედა?!

ნ ი ნ ო.

—დიახ, ნინო ვარ, შენგანა
დაგმობილ-უარყოფილი,
მაგრამ ზეციურ განგებით
შენთვის შექმნილი, შობილი.
რუსთველო, მენატრებოდა
სიკვდილი შენის ხელითა,
რომ მეგრძნო ბედნიერება
ზეციურ საშვებელითა,
მაგრამ სიკვდილიც შეგშურდა,
არ გაიმეტე ჩემთვისა
და საუკუნოდ ბედკრულ მყავ
მსხვერპლი ორგული ღმერთისა.

შ ო თ ა.

—დამნაშავე ვარ... შენს წინა
მიმიძღვის, ნინო, ცოდვანი,
დამგმე, დამსწყევლე, ჩამქოლე
ბედ-უკუღმართი მგოსანი“.—
სთქვა და დადუმდა... სათქმელად
ველარ ჰპოვებდა სიტყვებსა;
უხვად დაედო ფიქრები,
ვით ჯანღი მთებს და მინდვრებსა.
მაგრამ კვლავ გამოერკვია,
ვით ნისლისაგან ტყე-ველი,
ხოლო წარსულის ცხოვრებას
აჰყუდებოდა კედელი.
წინ სულ სხვა მხარე მოსჩანდა,
სულ სხვანაირი ბედითა,
ისე არ ჰგვანდა წარსულსა,
ვით ბრმა თვალ-ხილულს ხედვითა.
წარმოსთქვა:—„ქვეყნად დარჩომით
ველარ ჩავიდენ ცოდვებსა,
ბერად შევდგები დღეიდან,
თავსა მივანდობ ლოცვებსა.
მონასტერში სჯობს აქ ყოფნას,—
წყეულიმც იყოს სოფელი,
დაგმობილია დღეიდან
სატრფო, მოძმე და ყოველი!“
სთქვა და განშორდა ნინოსა
მდუმარებითა შავითა...
ნინომ ღრმად ამოიკვნესა
ამოკვნესითა მწვავითა
და აქვითინდა მდუღარეთ
მომდგართა ცრემლთა ზვავითა.
მიმოიხედა გარშემო,
ხელი დაავლო ხანჯალსა
და მიაძახა რუსთველსა
ბალის წიაღში გამკრთალსა:
—„შოთავ, შენს წმინდა ლოცვებში
ახსენე ჩემი ცოდვები,
მე კი ის მაბედნიერებს,
რომ შენი ხანჯლით მოვკვდები!“—
შორით მოესმა თვისი ხმის
გამოძახილი ბგერითა,
და მღელავ მკერდ[illegible]
შოთას ხანჯალი წვერითა.
ერთხელ ღრმად ამოიოხრა
ჩაბნელებულმა მთა-ველმა,
შემდეგ მიწაზე დააწყო
მდუმარე ფრთები ნაღველმა.
ხევში მოისმა ხმაური
მოლაპარაკე წყალისა
და შორს წყვდიადში ძახილი
მთაზე გადმომდგარ ალისა,
მათ შეუერთდა კვნესაცა
ობლად მომაკვდავ ქალისა!

ი. მჭედლიშვილი.

ჩ ვ ე უ ლ ე ბ რ ი ვ ი   მ ო ვ ლ ე ნ ა.

ტფილისი, მუხრანის ქუჩა, სტამბა „შრომა“. რედაქტორ-გამომცემელი ა. ჭუმბაძე.